

A Leonardo-rejtvény

2009 július 20. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

A budapesti lovas szobor: egy Leonardo da Vinci-rejtvény címmel nyílt meg júliusban a Washingtoni Nemzeti Galériában az a kamaratárlat, amely új alapokra helyezheti a Szépművészeti Múzeum féltett kincsének nemzetközi megítélését.

Az idén New Yorkban és Washingtonban zajló Extremely Hungary című magyar kulturális évad része A budapesti lovas szobor: egy Leonardo da Vinci-rejtvény című kiállítás, amely azért jöhetett létre, mert az amerikai múzeum az elmúlt hónapokban tudományos anyagvizsgálatnak vetette alá a hazai szakirodalomban Leonardónak tulajdonított, ám sokak által vitatott szerzőségű bronzszobrot. Közel száz éve folyik már a vita, amióta Meller Simon, a Szépművészeti Múzeum szoborosztályának egykori vezetője német kollégákkal való konzultációk nyomán 1916-ban beigazolódni látta sejtését, hogy a szoborcsoport egy Leonardo da Vinci által tervezett - de meg nem valósult - emlékműhöz készült modell.

Az eltérő vélekedések mindeddig csak stíluskritikai alapon fogalmazódhattak meg; egzaktabbnak tekinthető analízisre most először került sor. "A legkorszerűbb technikai módszerek elég nagy pontossággal meg tudják határozni egy bronzöntvény korát és származási helyét - mondja Baán László, a Szépművészeti Múzeum főigazgatója -, és mi fontosnak tartottuk, hogy ez a vizsgálat ne hazai körülmények között történjék, nehogy az elfogultság árnyéka vetülhessen az eredményre."

Elutasított gyűjtemény

Leonardo alakja fél évezred óta tartja izgalomban a közvéleményt, és szinte minden, ami az életére és a művészetére vonatkozik, különös érdeklődésre tarthat számot. A tudományosan igazolt ismeretek mellett se szeri, se száma a misztikus teóriáknak, amelyek olykor a Szent Grál legendájával vagy éppen a torinói lepelrel hozzák kapcsolatba a reneszánsz legnagyobb alkotóját.

A Szépművészeti Múzeum tulajdonában lévő ló és lovasa, ha nem szolgál is effajta, kétes értékű szenzációval, meglehetősen különös történetet tudhat magáénak. Nem más hozta ugyanis Magyarországra, mint Ferenczy István, kiben újkori szobrászművészetünk első és egyik legnagyobb mesterét tiszteljük. A fiatal Ferenczy a XIX. század elején azért utazott olasz földre, hogy a nagy hírű Canova, majd Thorvaldsen műhelyében tanulja a mesterséget. Nyolcéves római tartózkodása alatt nemcsak művészt, a Graphidiont - azaz a szépművészetek kezdetét szimbolizáló, a tengerparti főnyelvébe kedvese arcát rajzoló pásztorlányka szobrát - alkotta meg, de jelentős kisplasztikai gyűjteményre is szert tett. Hazatérve a közel száz darabot számláló, antik görög és rómainak vélt gyűjteményét 3000 aranykorona fejében ajánlotta fel a nem sokkal korábban alapított Magyar Nemzeti Múzeumnak, ám elutasították.

Befalazva

A megkeseredett Ferenczy, aki élete végén úgy érezte, sem művészetét, sem gyűjteményét nem értékelik kellően, úgy döntött, hogy lajstromba szedve, lezárt ládában hagyja örökösöire a római kincseket, azzal a szigorú feltétellel, hogy csak halála után ötven esztendővel törhető fel a zárat és pecsét. A végrendeletet a főtí kör nagynevű tagjai, köztük Bajza József, Fáy András, Toldy Ferenc és Vörösmarty Mihály tanúsították.

A ládát ekként csak 1906-ban nyitották ki az örökösök. Egyikük, a jeles építész - s így a művészettörténetben jártas - Sándy Gyula nyomban látta, hogy döntő többségükben nem antik, hanem a reneszánsz és a barokk korból származó műkincsek kerültek elő, de a tárgyak pontos meghatározását barátjára, Meller Simonra bízta. A Ferenczy-féle lista azonban néhány tétellel bővebb volt, mint a láda tartalma. Sándy ezért az örökhagyó szobrász rimaszombati házáat átkutatva egy titkos fülkében befallazva megtalálta a hiányzó darabok többségét, köztük azt a kis bronzlovast is, amely a ládában rejtött ágaskodó ló hátára illett.

Meller kétszázézer koronáért vásárolta meg a kollekciót a múzeum számára - ám a Ferenczy-leszármazottak végül még a nagypapa által sok évtizeddel korábban kért, eredeti vételár töredékét sem kapták meg, mivel a részletekben kifizetett összeg a háború végére elértéktelenedett. "Ennél is fájóbb volt számukra, hogy még a műtárgyra akasztott cédula sem tüntette fel az eredeti tulajdonos nevét" - meséli Konok Tamás Kossuth-díjas festőművész, Ferenczy István egyenes ági leszármazottja, aki még az ötvenes években is próbált érvényt szerezni a család igazának, persze sikertelenül. Maradt hát a dicsőség tudata, hogy a híres művészdinasztia egykor Leonardo-szobrot is birtokolt. Ezt az attribúciót (az alkotó megállapítását) azonban a nemzetközi szakirodalom sosem fogadta el bizonyítottnak, jóllehet a Budapesten 1969-ben megrendezett XXII. Nemzetközi Művészettörténeti Kongresszus nem cáfolta Meller Simon megállapításait, és G. Aggházy Mária művészettörténész doktori disszertációban, valamint több könyvben és tanulmányban érvelt az elmélet mellett.

Központi bizonyíték

A mostani, röntgen-radiográfiai vizsgálat Leonardo da Vinci sajátkezességét persze nem erősíthette meg, hiszen

arra az anyagvizsgálat nem alkalmas. Ám az eredmény így is rendkívül biztató, mivel igazolja, hogy a ló és lovasa igen nagy valószínűséggel XVI. századi, tehát Leonardo 1519-es halála előtt, legfeljebb nem sokkal később készülhetett. Feltehetően egyedi darabokról van szó, bár a két elemet nagyjából egy időben, de nem együtt öntötték, és csak később illesztették egybe. Ennek megfelelően Washingtonban külön állították ki őket. A művészettörténészek egyetértenek abban, hogy ezt Leonardo inspirálta, de hogy ő maga vagy valamely tanítványa, illetve követője öntötte, nehéz eldönteni.

Tudvalevő, hogy a mester foglalkozott szobrászattal, nagyszabású emlékműtervei azonban sosem készültek el. Giorgio Vasari említést tesz Leonardo által készített kisméretű makettekéről is, ám ezek nem maradtak fenn. A ma ismert Leonardo-ihletésű szobrok közül kétségkívül a budapesti ló áll legközelebb ahhoz, hogy a művész saját kezű munkájának tekinthessük. Miként a washingtoni tanulmány fogalmaz: "Ágaskodó és elfordult testű lovak gyakran szerepelnek Leonardo munkáiban az örvénylő energia megtestesüléseként. Leonardo mozgással teli rajzai visszaköszönek a budapesti ló egyedi beállításában, és központi bizonyítékul szolgálnak a bronz lovas szobor Leonardónak tulajdonításában."

Kétségtelen, hogy a mostani vizsgálat fényében az amerikai kiállítás minden korábbi megállapításnál nagyobb súllyal esik latba a mű nemzetközi megítélését tekintve. A Washingtoni Nemzeti Galéria ráadásul nemcsak a világ egyik legjelentősebb múzeuma, hanem maga is büszkélkedik Leonardo da Vinci-alkotással: Ginevra de' Benci megejtő szépségű olajportréjával - így a festmény és a szobor most egy helyen is megtekinthető, ami várhatólag sok látogatót vonz majd. A bronzlovas még jó egy évig marad az Egyesült Államokban: szeptemberig az amerikai fővárosban látható, októbertől februárig az atlantai High Múzeumban, márciustól pedig a Los Angeles-i Paul Getty Múzeumban lesz kiállítva. Jut tehát idő a további rejtvényfejtésre biven - kutatóknak és laikusoknak egyaránt.

Rockenbauer Zoltán, hetivalasz.hu

Ajánló